

גילוי טפח וכיסוי טפחיים

המקובל האלוקי רבי יהודה אשלג זצוק"ל "בעל הסולם"

מרגלא בפי הגדולים אנשי השם, במקומות שבאים שם לגלות איזה דבר עמוק מתחילים המאמר, "הנני מגלה טפח ומכסה טפחיים" והנה הקדמונים שלנו נשמרו מאד ממלה יתרה כמו שהורונו ז"ל (מגילה יח. הקדמת הזהר ע"פ הסולם אות י"ח) "מלה בסלע שתיקא בתרין". פירוש, אם יש לך מלה יקרה בפוך ששויה סלע דע שהשתיקה ממנה שויה שני סלעים. והכונה לאותם הפולטים מילים מיותרים שאין בהם תוכן ושימוש לענין, אלא כדי לשפר את הלשון להנאותה לעיני המעיין. והיה זה בעיני קדמונינו לאיסור חמור כמפורסם למסתכל בדבריהם וכמו שאוכיח בקונטרסים הבאים, וא"כ צריכים אנו לתשומת לב להבין מליצתם זאת שהיתה שגורה בפיהם.

ג' מינים בהסתר החכמה.

והענין הוא, כי יש ג' חלקים בסודות התורה, אשר בכל חלק וחלק יש טעם מיוחד להסתר שבו, ונקראים בשמות אלו:
א' אינו נחוץ,
ב' אי אפשר,
ג' סוד ה' ליראיו.

ואין לך פרט קטן בחכמה זו שאין נוהגים בה ביאורים מג' חלקים אלו, ואבארם אחת לאחת.

א. האיני נחוץ.

פירוש, שלא תצמח שום תועלת על ידי התגלותם. וכמובן אשר אין בזה משום הפסד כ"כ כי רק ענין של נקיות הדעת יש כאן, דהיינו כדי להזהר מן אותם מיני מעשים המוגדרים בשם "מה בכך" דהיינו מה בכך שעשיתי זה כיון שאין הפסד בדבר. ודע ש"המה בכך" נחשב בעיני החכמים למשחית היותר נורא בין המשחיתים, שהרי כל מבלי עולם שנבראו ושעתידים להבראות אינם אלא מסוג האנשים של "מה בכך" דהיינו שעוסקים ומעסיקים את זולתם בדברים שאין בהם צורך. ולפיכך לא היו החכמים מקבלים שום תלמיד בטרם ישיגו ממנו בטחון שיהיה זהיר בעסקיו שלא לגלות מה שאינו נחוץ.

ב. האי אפשר

פירושו, כי אין השפה שולטת בהם לדבר מאומה מתכונתם לרוב

דקותם ורוחניותם. ולפיכך כל נסיון להלבישם במלים אינו עשוי אלא להטעות בהם את המעיינים ולהטותם לדרך שוא, שזה נחשב לעון היותר גדול מנשוא. וע"כ כדי לגלות משהו מענינים כגון אלו צריכים רשות מן השמים שזהו חלק הב' מהסתרת החכמה, אולם גם דבר הרשיון הזה צריך ביאור.

רשות מן השמים

הנה דבר זה מבואר בספר שער מאמרי רשב"י להאר"י ז"ל, בפרשת משפטים זוהר דף ק' בד"ה בריה דיוחאי ידע לאסתמרא, וזה לשונו: דע, כי נשמות הצדיקים יש מהם מבחי' אור המקיף ויש מהם שהם מבחי' אור פנימי (פירושם תמצא בספרי פנים מאירות בשער המקיפין ענף מ"ח. וכל אותם שהם מצד אור מקיף, יש בהם כח לדבר בנסתרות וסודות התורה דרך כיסוי והעלם גדול, כדי שלא יובנו אלא למי שראוי להבינם. והנה רבי שמעון בר יוחאי ע"ה, היתה נשמתו מצד אור המקיף, ולכן היה בו כח להלביש הדברים ולדורשן, באופן שאף אם ידרשם לרבים לא יבינם אלא מי שראוי להבינם. ולכן ניתן לו "רשות" לכתוב ספר הזוהר, ולא ניתן "רשות" לרבותיו או לראשונים, אשר קדמו לו לכתוב ספר בחכמה הזאת, עם היות שודאי היו יודעים בחכמה הזאת יותר ממנו. אבל הטעם הוא שלא היה בהם כח להלביש הדברים כמוהו. וזהו מה שכתוב בריה דיוחאי ידע לאסתמרא ארחוי וכו', ובזה תבין גודל העלם ספר הזוהר אשר כתב רשב"י שאין כל מוח ומוח יכול להבין דבריו, עכ"ל תמצית דבריו, אשר ענין ביאורי דברים בחכמת האמת אינו תלוי כלל בגדלותו וקטנותו של החכם המקובל, אלא הוא ענין הארת הנשמה המיוחדת לדבר זה, אשר הארת נשמה זאת היא בחינת נתינת "רשות" מהשמים לגלות חכמה העליונה.

ונמצינו למדים אשר מי שלא זכה לרשות הזאת אסור לו לבאר ביאורים בחכמה זו, משום שאינו יכול להלביש הדברים הדקים ההם במלים המתאימים לדבר באופן שלא יכשלו המעיינים בה. שמשום זה לא מצינו שום ספר מסודר בחכמת האמת מלפני ספר הזוהר של רשב"י, כי כל הספרים שקדמוהו באותה החכמה אינם מוגדרים בשם ביאורים בחכמה, אלא רק רמזים בעלמא, וגם בלי סדר של קודם ונמשך כנודע למוצאי דעת, ע"כ הבנת דבריו ז"ל.

ויש להוסיף כפי מה שקבלתי מפי סופרים ומפי ספרים, אשר מזמן רשב"י ותלמידיו בעלי הזוהר עד זמנו של האר"י ז"ל, לא היה אף אחד מהמחברים שיבין דברי הזוהר והתיקונים כמו האר"י ז"ל, וכל החיבורים האלו שקדמוהו אינם אלא בבחינת בעלי רמז בחכמה זו, וגם ספרי החכם הרמ"ק ז"ל בכללם. וגם על האר"י ז"ל עצמו ראוי לומר אותם הדברים שאמר על רשב"י, דהיינו אשר לקודמיו של האר"י ז"ל לא ניתנה רשות מהשמים לגלות ביאורי החכמה. ולהאר"י ז"ל ניתנה הרשות הזאת, באופן שאין להבחין כאן משום גדלות וקטנות כלל, כי יכול להיות שמעלת הקודמים לו היתה לאין ערוך גדולה ממעלת האר"י ז"ל, אמנם להם לא ניתנה הרשות לדבר זה. ולפיכך נשמרו מלכתוב הביאורים

השייכים לעצם החכמה אלא הסתפקו ברמזים קצרים שאינם נקשרים זה בזה כלל.

ומטעם זה, מעת שנתגלו ספרי האר"י ז"ל בעולם, כל העוסקים בחכמת הקבלה הניחו ידיהם מכל ספרי הרמ"ק ז"ל ומכל הראשונים והגאונים שקדמו להאר"י ז"ל, כמפורסם בין העוסקים בחכמה זו. וכל חיי רוחם הדביקו רק בכתבי האר"י ז"ל בלבד, באופן אשר עיקרי החיבורים הנחשבים בבחינת ביאורים בחכמה זו כראוי להיות, אינם אלא ספרי הזוהר והתיקונים ואחריהם ספרי האר"י ז"ל.

ג. סוד ה' ליראיו

פירושו, שסודות התורה מתבארים רק ליראי שמו ית' השומרים על כבודו ית' בכל נפשם ומאודם, שלעולם לא יצא מתחת ידיהם ח"ו שום חילול השם. והוא חלק הג' מהסתרת החכמה. והחלק הזה הוא היותר חמור בענין ההסתרה, כי רבים חללים הפילו הגילויים ממין זה, כי מבטנם יצאו כל בעלי ההשבעות והקמיעות ובעלי קבלה מעשית הצודים נפשות בערמתם, וכל מיני בעלי המסתורין המשתמשים בנובלות חכמה, שיצאו מתחת ידיהם של תלמידים דלא מעלי, להפיק מהם תועלת גופנית לעצמם או לאחרים, אשר העולם סבלו הרבה ועדיין סובלים מכך. ודע, שכל עיקר ושורש ההסתרה מתחלתו היה רק משום החלק הזה. ומכאן לקחו להם החכמים חומרות יתירות בבדיקת התלמידים, ע"ד שאמרו ז"ל (חגיגה יג.) "אין מוסרים ראשי פרקים אלא לאב בית דין, והוא שלבו דואג בקרבנו", וכן "אין דורשין במעשה בראשית בשנים ולא במרכבה ביחיד", וכמותם תמצא רבות.

אשר כל הפחד הזה הוא מהמבואר לעיל, ומטעם זה מעטים המה יחידי הסגולה שזכו בחכמה זו, ואפילו אותם שיצאו כל חובתם בשבע בדיקות וחקירות נמצאים מושבעים בשבועות חמורות ונוראות מבלי לגלות בכל אותם ג' החלקים הנ"ל ולא כלום. (ועי' מזה בהקדמת הר"ר משה בוטריל ז"ל לספר יצירה)

ואל תטעה בדברי, במה שחילקתי כאן ג' חלקים בענין הסתרת החכמה, אשר כונתי שחכמת האמת מתחלקת בעצמה לג' חלקים אלו, אלא כונתי על כל פרט ופרט שבכל מרחבי החכמה, אשר אין לך מלה קטנה בכל מרחבי החכמה הזאת שלא יסתעפו ממנה ג' חלקים ההם, כי המה רק ג' אופני הביאור הנוהגים תמיד בחכמה זו.

אולם יש לשאול כאן, אם אמת הוא אשר תוקפה של הסתרת החכמה הגיעה לידי מדה כזאת, א"כ מהיכן נלקחו כל אלו אלפי החיבורים שנתחברו בחכמה זאת? והתשובה היא, כי יש הפרש בין ב' החלקים הראשונים ובין החלק האחרון, כי עיקר כובד המשא מוטל רק על חלק הג' הנ"ל מטעם המבואר לעיל, אולם ב' החלקים הראשונים אינם תחת איסור קבוע. כי מחלק "האינו נחוץ" מתהפך לפעמים ענין אחד ויוצא מגדר "האינו נחוץ" משום איזו סיבה ובא לבחי' נחוץ. וכן מהחלק "האי

אפשר" נעשה לפעמים בחי' אפשר, שהוא מב' סיבות:

(א) או מבחינת התפתחות הדור

(ב) או על ידי נתינת רשות מהשמים כמו שקרה לרשב"י ולהאר"י ז"ל,

ובשיעורים קטנים גם לקודמים אליהם. ומבחינות הללו יוצאים ומתגלים כל הספרים האמיתיים שנתחברו בחכמה. ולדבר זה נתכוונו במליצתם "גליתי טפח ואכסה טפחיים", שכונתם כי קרה להם ענין לגלות דבר חדש שלא שערוהו הקודמים לו.

וע"כ מרמז, כי רק טפח אחד כלומר החלק הא' מג' חלקי ההסתרה הנ"ל הוא מגלה שם. וב' חלקים הוא משאיר בהסתרה. והוא להורות, כי קרה לו איזה ענין שהוא סיבה לדבר הגילוי ההוא, או שהאינו נחוץ קיבל צורת נחוץ או שניתנה לו רשות מהשמים ע"ד שביארתי לעיל. וזהו שמתבטא במליצה של גליתי "טפח". וידעו המעיינים בקונטרסים אלו שדעתי להדפיסם במשך השנה, אשר כולם המה חדשות, שאינן מובאות בטהרה ובתוכנם המדויק לאמיתו בשום ספר מהקודמים אותי.

ואני קבלתי אותם פה אל פה ממורי ז"ל המוסמך לדבר, דהיינו שגם הוא קבל מרבותיו פה אל פה וכו'. והגם שקבלתי אותם בכל אותם התנאים של כיסוי ושמירה כנ"ל, אולם מתוך ההכרח שהבאתי במאמרי "עת לעשות" הנ"ל, נתהפך לי חלק "האינו נחוץ" ויצא והיה לבחי' "נחוץ". וע"כ גליתי טפח זה בהיתר גמור כמו שביארתי לעיל, אמנם ב' הטפחים אותם אשמור כמצווה עלי.